

Universitätsbibliothek Paderborn

Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen Familien, so wie der Städte und Burgen der Mark Brandenburg

[Urkunden-Sammlung für die Orts- und spezielle Landesgeschichte]

Riedel, Adolph Friedrich

Berlin, 1843

XXXIII. Liber statutorum ecclesiae Havelbergensis, abgefaßt bei der Ablegung des Prämonstratenser Mönchs-Ordens, durch die Bischöfe Johann von Ratzeburg und Dieterich von Lebus, im Jahre 1506.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54314](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54314)

chim greuenitzens, Wilhelm van der Weyde, Hinrici de Eickstede, vnn̄d wichmann gladowes, alle Domherren vn̄ser genannten kerkenn havelberghen.

Nach dem Originale des K. Geh. Ministerial-Gesamt-Archives.

XXXIII. Liber statutorum ecclesiae Havelbergensis, abgefaßt bei der Ablegung des Prämonstratenser Mönchs-Ordens, durch die Bischöfe Johann von Ratzeburg und Dieterich von Lebus, im Jahre 1506.

In Nomine etc. Quoniam hominum labilis est memoria Et ea, que debent esse perpetua, Nisi in scriptis redigantur, facile obliuioni cedunt etc., Quod nos Johannes Ratzeburgensis et Theodericus Lubucensis, dei et apostolice Sedis gratia Episcopi, iudices et executores auctoritate apostolica deputati, Attendentes, postquam ecclesia Cathedralis havelbergensis, que ordinis premonstratensis fuerat, ex iam dicta auctoritate apostolica transmutata fuit, ordine antedicto Inibi extincto et suppresso, presentem librum fieri, et in eo ad perpetuam rei memoriam Statuta et ordinationes Circa dicte ecclesie havelbergensis Illiusque Canonorum et personarum Tam in spiritualibus quam temporalibus regimen et gubernationem ac vivendi modum, dicta auctoritate apostolica per nos edita et facta, . . . inscribi fecimus, Qui sit et appellari debeat Liber Statutorum ecclesie havelbergensis — —. Sed cum forte per huiusmodi nostra statuta ordinata et alia infra scripta dicte ecclesie, Sicuti quidem necessarium fuisset, quoad omnia sufficienter non sit prouisum, nolumus nec intendimus quantum in nobis est prohibuisse aut prohibere domino Episcopo et capitulo prefate ecclesie, quo minus coniunctim vel diuisim, pro qualitate negotiorum cottidie emergentium, huiusmodi nostra statuta et alia ordinata Interpretari, Supplere, Corrigere et emendare vel etiam In toto vel in parte tollere ac alia inducere, addere et facere Jure permittente eis liceat, Sicuti viderint expedire Et vtilitati ecclesie et Capituli conducere. Quatinus tamen in huiusmodi per nos editis et factis Statutis et ordinatis quid sit aut reperiatur, quod sacris obuiat Canonibus, tamquam statutum recipi aut seruari nolumus aut vim statuti habere.

Inprimis quidem Statuimus et ordinamus, Quod omnes et singuli fructus, redditus, proventus, Jura, obventiones, Emolumenta et bona quecumque, Quocumque titulo censeantur aut vocentur, que prefata ecclesia hactenus habuit et hodie habet, Et quorum administratio, gubernatio seu regimen apud ipsum prepositum seorsum vel apud prepositum et Capitulum communiter vel apud Capitulum seorsum fuit, Sint et esse debeant Capituli, Ita quod capitulum solum omnium illorum administrationem, dispositionem, gubernationem et Regimen pleno Jure habeat, Saluis tamen moderationibus nostris infra scriptis.

Preterea nos Executores prefati attendentes, quod dicti fructus, Redditus, proventus, Jura, obventiones, Emolumenta, bona, Juxta tenorem litterarum Apostolicarum, tam pro mensa Capitulari, quam aliis beneficiis etc., de quibus in dictis processibus nostris etc. per nos sunt taxandi, Quodque pro maiori consistunt parte in frumento, scilicet Siligine, ordeo, auena et etiam certis pecuniarum summis, prouentibus et obventionibus, Tum ex pactis villarum, Tum ex seruitute villanorum, Tum ex pascuis etc. et aliis bonis ad dictam ecclesiam spectantibus et pertinentibus, Si cuilibet Canonico pro tempore residenti certa pars pactarum, Siue ex illa villa, Siue ex alia, per eummet ipsum emonenda, assignaretur et eadem pars Sibi pro prebenda Statueretur, forte dum emonitioni huiusmodi intenderet, facile diuinis in ecclesia interesse non posset seu interesse negligeret. Vt igitur quisque canonicus residens eo magis diuinis officiis in ecclesia interesse et vacare possit, Quo fuerit a curis secularibus et exterioribus liber;

Statuimus et ordinamus, quod per capitulum certo die anni, quo capitulo visum fuerit, vnus vel plures ex Canonicis Capitularibus, qui ad hoc idonei putati fuerint, eligantur et nominentur, Qui semel vel diuisim, sicuti cuilibet fuerit iniunctum, Juxta libros, Registra et inventaria, omnem frumentum vndeunque proveniens fideliter emoneant et colligant, Et collectum In granario capituli reponant et reponi faciant, Clauibus apud dictos procuratores, per eos ad hoc nominatos et deputatos, semper manentibus et depositis, vsque dum amplius nil restat emonendum. Et tunc, die per capitulum statuenda, dictum frumentum pro canonicis residentibus et abilibus equaliter taxetur, diuidatur et distribuatur, Ita quod si sint plures residentes, minus, Si vero pauciores, magis habeant, Et cuilibet canonico, qui pro residente abili receptus et habitus fuerit, rata siue portio se contingens detur et distribuatur, quam saluis penis, de quibus infra, sibi sit licitum sine vllius impedimento tollere et recipere, nisi ob debita vel alias causas apud capitulum per habentem potestatem fuerit arrestata. Similiter dicti electi et deputati, sicuti cuilibet iniunctum fuerit, omnes alios fructus, redditus, proventus, obventiones et emolimenta vndeunque et qualitercunque obuentia et debita recipiant et colligant, Qui collecti simili modo taxentur et diuidantur inter presentes abiles, Eo tamen saluo, quod antequam huiusmodi fiat taxatio et distributio, de et ex omnibus fructibus, prouentibus, obventionibus et emolimentis predictis, pro mensa capitulari et aliis beneficiis et dignitatibus Ceterisque incumbentibus oneribus, per capitulum deducatur et detrahatur Tantum, quantum pro hiis videbitur necessarium. Item preter predictos, quos sic capitulum ordinauerit et elegerit, Nulli, siue prelatus siue Canonicus fuerit, sit licitum de dictis frumento et aliis fructibus, redditibus, prouentibus, Emolimentis et obventionibus colligendis et emonendis aliquo modo se intromittere, nisi ex aliqua causa Capitulum per se vel in toto vel in parte se intromittere vellet, Item ii, quos sic per Capitulum eligi et ordinari contigerit, capitulum Jurabunt de fideliter exequendo officia iniuncta, et quotiens per capitulum requisiti fuerint, vt rationem faciant, illam sine vlla dilatione de singulis collectis et distributis per registra et libros facere sunt astricti, Qui si visum fuerit confirmari, vel alii iuxta ordinem eligi et deputari poterunt.

Item Nulli, Sine prelatus siue Canonicus fuerit, sit licitum aliquod seruicium seu obsequium a villanis siue subditis capituli exigere aut postulare sibi prestari aut fieri, Nisi ex mera liberalitate voluntateque id facere velint, Nulla comminatione precedente.

Item Statuimus et ordinamus pro hac prima electione et Institutione, omnes et singulas prebendas debere habere propria determinata sua corpora, Videlicet duos Choros Siliginis vnum ordeum et vnum auene, que tempore distributionis Cuilibet canonicorum, Tam presentibus quam absentibus, ante omnia volumus integre persolui, quodque omnes et singuli alii fructus, Redditi et proventus ac omnia emolimenta huiusmodi, que, vt prefertur, per canonicos, qui prebendas habere noscuntur, Et alias Juxta statuta infraposita abiles sunt, deseruenda et percipienda, Non debeant censerii seu dici vel appellari Corpora prebendarum, Ita quod cuilibet illa liceret petere aut recipere, tamquam corpus prebende, Sed cotidiane distributiones, que pro eo, quod apud ecclesiam personalem faciant residentiam et diuinis horis intersint et illas deseruiant, debeant esse debite. Quare Nulli canonicorum, qui pro residente habitus non fuerit, sit licitum quitquam de illis preter corpus suum antedictum petere seu recipere, Seu etiam capitulum desuper molestare.

Rursus vero cum omnes fructus, redditus et proventus et obventiones supra dicti, quos deductis deducendis, vt et tamquam distributiones cotidianas, Statuimus inter residentes abiles et diuinis interessentes tantum debere diuidi et distribui, fere vno tempore obveniant et sint nati, Ita quod si euidentis emolimentum illis inde provenire debeat, illas vna vice distribuere necesse sit, Equum non esset illis, qui ante diem, quo fienda esset diuisio et distributio, modico tempore apud ecclesiam resedissent, Et

propterea non modica fortassis oriri posset questio. Volentes igitur super hoc prouidere, legem, normam et ordinem dando et inducendo, quomodo et qualiter quis suam residentiam intimare et iustitiam complere et continuare debeat, Statuimus et ordinamus, quod quicumque canonicus, quem de nouo ex quocunque titulo recipi et possessionem assequi contigerit, qui voluerit personalem apud ecclesiam havelbergensem facere residentiam, Et pro presente ac abili ad fructus, emolumenta et distributiones integre deseruiendum et percipiendum reputari, debeat et teneatur, Primo antequam particeps fiat, fuisse capitularis modo quo infra statuitur, Et annum residentie apud ecclesiam compleuisse. Qui quidem annus sic compleatur. Intimabunt quidem hii dominica die post Epiphanie domini coram capitulo Capitulariter congregato, quod apud ecclesiam residere voluerint, animo Annum residentie huiusmodi complendi. In quo anno nullam noctem Nullumue diem negligant, quin semper omnibus et singulis horis, Tam diurnis quam nocturnis a principio vsque ad finem, Nisi infirmitas vel alia rationabilis et euidentis causa illos excusare poterit, intersint. Et si semel vel noctem vel diem neglexerint, in singulis horis non interessendo, certam penam, videlicet pro qualibet horarum (der Betrag der Strafe ist nicht angedrückt), que de summa eius anno residentie completo persoluenda, Quociens de huiusmodi negligentia culpabiles reperi fuerint, Volumus detrahi et defalcari. Nec anno residentie huiusmodi durante quitquam percipient aut habebunt de omnibus et singulis fructibus et distributionibus, nisi solum et duntaxat Viginde quinque florenos reueniens, qui per capitulum cuiuslibet complenti ex omnibus distributionibus predictis deducantur et seruentur, quos complens habeat ius petendi. Quo completo Insuper, si residentiam apud ecclesiam continuare et fructus emolumenta que et distributiones cum aliis canonicis suis equaliter deseruire et percipere voluerint, debeant et teneantur personaliter apud ecclesiam residere et domicilium habere, Ita quod semel in anno vltra Triginta dies continuos ab ecclesia se non absentent, Nisi de licentia capituli. Cui considerata rationabilitate cause illius, qui se absentauerit vel absentare voluerit, tempus huiusmodi prorogare liceat. Alioquin omnibus et singulis fructibus et distributionibus illius anni carebunt et censeantur priuari.

Item cum supra promissum sit, Omnes fructus omniaque emolumenta, vltra corpora prebendarum predicta, dici et censei distributiones cottidianas, que solum residentibus et deseruientibus debeantur, Volentes igitur modum, quo deseruii debeant, dare et inducere, Statuimus et ordinamus, quod singulis septimanis de illis memoriis, que ante transmutationem peragi fuerunt solite, Due ad minimum celebrantur et peragentur cum vigiliis et missis; Quibus omnes canonici, qui pro presentibus et abilibus Juxta premissa reputati fuerint, intersint, pro quo percipient et habebunt pro rata Tantum, quantum Cuiuslibet memorie applicatum est deseruientes. Similiter qualibet Septimana, que plura habet festa parata, duo ad minus publicentur habere distributiones annexas, deseruiendas et percipiendas per canonicos abiles et modo, de quo infra, interessentes. Si vero occurreret septimana, que non habeat festa parata, Tunc loco festorum publicentur memorie celebrande, Ita quod quatuor memorie In illa septimana peragentur Cum vigiliis et missis, et quotiens aliquem ex canonicis abilibus illis ita, sicuti infra statuitur, non interesse Seu alias absentem esse contigerit, ei pro rata detrahatur tantum, quantum huic memorie, cui non interfuerit, applicatum et diffinitum sit deseruiendum. Vt autem sciri possit, quibus diebus memorie sint peragende, Et que festa parata habeant distributiones annexas; Statuimus vt singulis diebus dominicis per circulum anni, antequam vespere incipiantur, Per vnum ex Canonicis, Illum videlicet, qui illa septimana Summissarius est, In folio siue tabula, Vel in choro vel in armario appendenda, describatur et publicetur, Quibus diebus memorie sint celebrande et que festa annexas habeant distributiones. Idem etiam summissarius in sua septimana describit et annotabit, quociens quis memorias et festa huiusmodi neglexerit, de quo, facta relatione in capitulo, Capitulum annotari faciat, quantum Cuiuslibet pro negligentia et absentia sua sit detrahendum et defalcandum, Dum distributio generalis fienda fuerit, Quod to-

tum erit inter alios distribuendum vel aliis vñibus seu necessitatibus applicari poterit, Prout videbitur capitulo. In solempnibus autem octauis, videlicet Pasce, pentecostes et aliis, in quibus ob solempnitatem non est decens fieri aut peragi memorias et festa occurrentia Aliquando transferuntur, publicentur modo predicto Certi dies, qui habeant distributiones, quibus canonicis necesse sit interesse diuinis et deferuire, absentibus signatis, qui distributione illius diei, quo absentes fuerint, careant suo loco defalcanda et detrahenda.

Item Cum proxime supra notatum sit, Canonicos abiles, qui distributiones suas deferuire voluerint, debere interesse memoriis et festis peragendis et celebrandis, Restat vt subiungamus modum, quomodo et qualiter interesse debeant. Statuimus igitur, vt dum et quando memorie vel festa peragenda et celebranda fuerint, Quilibet canonicus abilis, qui particeps distributionis fieri voluerit, debeat et teneatur fuisse et esse presens In vigiliis, vesperis et missis Tam memoriarum quam festorum huiusmodi, In vigiliis antiphonam dirige, In vesperis primi psalmi, In missis vero Tam defunctorum quam festorum ante nonum kyrie et sic perseuerasse et perseuerare in vigiliis vsque ad finem, In vesperis vsque ad finem, In missis vero predictis vsque finita Missa est, Nisi corporis necessitas aut alia iusta et rationabilis causa quempiam exire compellat, Quam seruationi absentiarum exponat. Alioquin careat et censeatur priuata rata seu portione, quam ex distributione cuiuslibet vel festo vel memorie annexa et applicata habere et percipere potuisset, inter alios distribuenda.

Item Statuimus et ordinamus, quod omnes et singuli Canonici, quos deinceps in ecclesia hanelbergensi In Canonicos recipi seu Canonicatum et prebendam quocumque titulo assequi contigerit, In receptione possessionis debeant et teneantur iurare ad sacrosancta dei ewangelia in animam suam, Inuolabiliter velle obseruare Statuta et consuetudines ipsius ecclesie et Capituli, si principales fuerint; alioquin, si procurator possessionem recipiat, Jurabit in animam sui principalis, quod tamen iuramentum ipse principalis per se ipsam, cum ad ecclesiam venerit, prestare sit astrictus. Id idem faciant Prelati et vicarii recipiendi.

Juramentum prestandum: Ego N. Juro et promitto ad sancta dei Ewangelia, quod velim ab hac hora et in antea obediens esse domino N. Episcopo hanelbergensi Suisque successoribus Canonice intrantibus ac capitulo, Neque statuta et consuetudines ipsius ecclesie laudabiles et ordinationes capituli fideliter obseruabo, Possessiones etiam, Bona, libertates, Jura, Statum et honorem ecclesie et capituli, quantum in me fuerit, conseruabo, defendam et augmentabo, Consilia et secreta ipsius capituli nulli reuelabo nec manifestabo, Neque interero Nec consensum dabo, quod fiant coniurationes aut conspirationes contra episcopum dictamque ecclesiam et Capitulum aut eius possessiones et bona, Sed illis pro posse obuiabo, Sic me deus adiuuet et sancti eius!

Item postquam Canonicus sic prestiterit Juramentum, recipiatur in fratrem per oscula singulorum, Circa installationem et loci in Capitulo assignationem obseruatis infra scriptis. Post quam quidem receptionem offerat statim ipse receptus ad fabricam ecclesie et structuram ac aliam quamcunque necessitatem eius sub pena prestiti Juramenti, Si fuerit prelatus quinquaginta, Si vero canonicus quadraginta aureos renenses In auro boni et Iusti ponderis. Si quis autem post receptionem suam tam ingratus existeret, quod predictam summam non statim solueret, Nullam censeatur acquisuisse aut acquirere possessionem, Omnibusque distributionibus atque loco et voce in capitulo careat omnino. Quod etiam quoad prelatos et personatus extendimus et obseruari volumus.

Item cum Jure communi cautum sit, Nullum debere admitti ad actus capitulares Seu vocem habere in capitulo, qui non fuerit in ordine Subdiaconatus constitutus, Seruandum igitur hoc erit, Vt Nullus canonicus vocem in capitulo habeat, donec coram capitulo docuerit, se ad huiusmodi ordinem

promotum, quo facto ad vocem in Capitulo admittatur et aliis Canonicis in omnibus coequetur. Item Nullus etiam deinceps vel in canonicum vel prelatum admittatur et recipiatur, qui non fuerit ex vtroque parente de legitimo matrimonio procreatus careatque recipiendus omni macula et nota infamie.

Item nullus prelati, canonicus aut vicarius presumat aut audeat ingredi ecclesiam, quando in ea diuina officia Cantando aut legendo peraguntur, Nisi suppellicio fuerit indutus. Si quis vero contra premissa exceſſerit siue prelati, Canonicus, siue vicarius fuerit, Dabit totiens quotiens Coralibus vnum grossum brandenburgensem, qui premissum excessum respiciunt, et ecclesie vnam libram cere.

Item debet seruari apud seniores Sigillum capituli et Ecclesie. Item Nulla priuilegia neque littere aliquae sigillentur maiori sigillo ipsius capituli, Nisi in capitulo omnibus residentibus presentibus id fuerit definitum. Quodque sigillum maius, priuilegia, Clenodia et pecuniarum summe Ecclesie et Capituli non sint in potestate vnius persone tantum, Sed recludantur tribus feris, quarum claues pluribus committantur, Quod vnus sine alio vel aliis vt non valeat eisdem, Sub pena prestiti Juramenti. Item prelati aut Canonicus, Infra dyocesim et Ciuitatem havelbergensem constitutus, qui ad instantiam capituli ad competentem terminum pro arduis ecclesie vel capituli negotiis vocatus venire contempserit, Pro contemptu huiusmodi fabricae ecclesie tres libras cere soluere teneatur.

Item si contingat canonicum ad dignitatem, personatum officiumve eiusdem ecclesie quouismodo ascendere aut prelatum, qui antea non habuit prebendam, Prebendam assequi, extunc affectus dignitatem, personatum vel officium, vltra statuta, que prius vt canonicus soluerat, addat tantundem, quantum prelati vltra canonicis soluere tenetur, videlicet decem flor. reneus., Prelatus vero prebendam affectus omnia et singula soluat et faciat ac ad singula teneatur, que supra statuta sunt, per canonicos quomodolibet facienda et agenda, Juramenti prestiti semper saluis manentibus.

Item Si quis de prelatorum, qui de Capitulo fuerit, aut canonicorum secreta capituli, que decanus aut senior indixerit secrete obtinenda, Ecclesie havelbergensis episcopo, qui pro tempore fuerit, semper dempto et excepto, Extraneae persone, que de capitulo non fuerit, reuelauerit, Preter penam periurii, qua contrafaciens notatur ac infamie notam, depositionisque sententiam, quam iuxta Sanciones canonicas reportare meretur, declarabitur Incidisse.

Item quod in arduis Ecclesie et capituli negotiis tractandis Decanus seu eo absente Senior particulare capitulum non faciat seu conuocet, Sed omnibus, qui capitulo interesse poterunt vocatis et accersitis, capitulum celebretur et fiat, et propositis proponendis decanus, vel senior in absentia decani, omnium vota scrutetur et colligat, Et quicquid sic per capitulum seu ipsius maiorem partem fuerit conclusum, definitum et determinatum, vim habeat et robur, Nec alicui sit licitum, contra hoc venire. Sed si aliquibus spretis seu non vocatis absque rationabili causa capitulum habitum et tentum fuerit, Ea, que tunc definita aut conclusa fuerint, vim non habeant nec robur et sit vnicuique sic spreto licitum contradicere vel reclamare.

Item Si quis canonicorum habuerit causam aduersus prelatos, Canonicos Canonicumve aut alias personas ecclesie quacunque occasione, Is aduersarium seu aduersarios suos alibi, quam coram decano et Capitulo coniunctum, vel coram capitulo decano absente, Seu coram episcopo diete ecclesie havelbergensis, non conueniat nec trahat in causam, vbi discordie et differentie huiusmodi Juxta rationis et equitatis aut amicicie formam vel quacunque via fieri poterit sedentur et sopiantur. Quod si quis in hoc rebellem se ostenderit, et alias diffinitionem episcopi seu Capituli voluerit declinare, eo ipso periurium incurrat et alias vltra hoc pro temeritatis sue audacia per episcopum seu capitulum puniatur et mulctetur, eo ab actibus capitularibus suspenso vel aliter prout visum fuerit mulctato.

Item Cum in litteris apostolicis talis aut ei in effectu similis clausula noscitur expressa et in-

ferta, Quod canonici de se querulantibus de Iustitia coram decano et Capitulo tantum respondere debeant, que quidem clausula in derogationem Jurisdictionis episcopalis Et preter episcopi consensum et mandatum noicitur apposta, Ideo huic clausule ex toto etiam medio iuramento prestito renunciamus, Nec aliquo modo ea in preiudicium Jurisdictionis et superioritatis ordinarii vti intendimus neque volumus. Sed habeat decanus cum capitulo correctionem in negligentis ceremonialium, hoc est diuinorum officiorum et morum reformationem; In contenciosis autem et aliis excessibus et grauibus delictis Jurisdictionis episcopo pro tempore existenti salua remaneat et sibi reseruetur.

Item Statuimus et ordinamus, quod dum et quando Canonici, qui pro presentibus et abilibus ad percipiendum distributiones etc. sunt reputati, se absentare voluerint, Apud ecclesiam habeant et relinquunt vnum, qui etiam membrum est ecclesie, qui pro eis onera incumbencia valeat supportare, Tam in missis dicendis, Choro visitando, quam aliis per absentem oneribus ferendis, Ne propter absentiam illorum Ecclesia in predictis habeat sustinere negligentiam aut confusionem. Quod si secus actum fuerit, Capitulo in duabus libris cere sit obnoxius. Quod etiam quoad prelatos et vicarios statuimus obseruandum. Sed vicarii, si secus fecerint, vnam libram cere tantum, Prelati autem duas libras cere Capitulo soluere sunt coacti.

Item Statuimus, Vt dum aliquem Canonicorum decedere contingat, Si tria quartalia anni superuiuens vltimo quartali, quo fienda est distributio, decefferit, omnia Nichilominus integre sibi distribuatur, Ac si toto anno supervixerit. Sed hoc, quod sibi post obitum vsque ad diem distributionis distribuatur, fabrice cedat, que tollat hoc et recipiat, aliud vero, quod viuens deseruerat, libere sibi cedat, de quo pro libito suo disponere et testari poterit. Si quis vero ex cononicis vel prelati vel etiam vicariis intestatus decefferit, Episcopus plenam et omnimodam habeat facultatem omnia et singula bona intestati decedentis tollendi et recipiendi Ita tamen, quod ex communi hereditate, ere alieno soluto, bona ab Intestato decedente tripharie diuidat. Vnam partem pro salute anime defuncti vel ad memoriam seu alias pyas causas conferet, Secundam partem heredibus defuncti distribuatur, Terciam vero partem suis vsibus poterit reseruare. Item Quod idem decedens Canonicus ac etiam Prelatus Vnum lectum de melioribus Cum vno pari linteaminum ac vno cussino Ecclesie et Capitulo, antequam de aliis suis bonis testetur, Dare et relinquere debeat et teneatur pro vsu hospitalitatis, Quam ecclesia et capitulum ferre habet. Nec eius vel etiam aliorum ecclesie membrorum testamentum, ab aliquo nisi a solo episcopo Juxta dispositionem statutorum sinodaliu approbetur et confirmetur.

Item Quociens quem ex canonicis vel prelati in Negotiis ecclesie et Capituli mitti vel aliis absentem esse contigerit, huic omnia, que presens habere et percipere potuisset, integre seruentur et distribuuntur. Idem, si per episcopum in suis aut ecclesie sue Negotiis seu actionibus quisquam canonicorum mitteretur, debet obseruari.

Item Statuimus, quod omni anno, altera die post festum walburgis, Capitulum generale celebretur, quo omnes Canonici In sacris constituti et voces in capitulo habentes, nisi legitime propediti fuerint, ad ecclesiam conueniant, tractaturi et disposituri de omnibus hiis, que ecclesie sunt necessaria expedienda et oportuna.

Item Postera et sequenti die walburgis fiet generalis computatio Singulorum reddituum dominorum Ecclesie et Capituli.

Item Canonici per vicos et plateas non discurrant, Sed si quo eis sit eundum, decenter et honeste incedant, ad minus vno familiari se sequente, Sub pena vnus libre Cere.

Item In officiis diuinis nullus non indutus Caligis intersit ant chorum ingredi audeat, Sub correctione per Capitulum Infigenda.

Item In Cerimoniis, Tam in ecclesia quam in choro et alibi, tenendum et seruandum visum est, antiquos ritus siue antiquas obseruantias et Consuetudines continuari et conseruari, Nisi successu temporis pro honore siue honestate ecclesie alii ritus viderentur seruandi et introducendi.

Aliquos tamen duximus presentibus inferendos, quos precipue ad decorem domus dei placuit obseruari.

Ad Summum altare in choro nunquam celebretur Sine diacono et Subdiacono celebranti ministrantibus, Nisi tempore Interdicti aliter fieri oporteret.

Item Nullus in eodem celebrare aut etiam ministrare presumat aut permittatur, Nisi fuerit de nocte Matutinis et dormitorio dormierit.

In Matutinis, que media nocte solite sunt cantari in ecclesia hauerbergensi, ad minus duo Canonici semper sint presentes et illis intersint a principio vsque ad finem, Etiam quovsq; Matutine de beata virgine que appellantur priuate finite fuerint, Ille videlicet, qui eo die Summissarius est siue summam missam in summo altari celebrare debet, qui sunt de vno latere, Et alter ex opposito in alio latere, quem ordo tetigerit, dummodo numerus personarum in vtroque latere sibi correspondeat, Alioquin ambo de eodem latere Siue choro esse potuerunt, Vt saltem duo ex Canonicis sint ordine huiusmodi seruando et continuando, donec deuentum fuerit ad vltimum Cuiuslibet lateris siue chori, per quem officio suo expleto a primis ordo reiteretur. Et sic totiens quotiens, dummodo tamen hii duo semper per vnam integram septimanam continuauerint. Qui vero negligentes in hoc reperti fuerint, Preter penam et Castigationem per Capitulum infligendam, Totiens quotiens pena quatuor solidorum Stendaliensium auctoritate presentis statuti siue ordinationis sint condempnati, Qui eis pro qualibet vice neglecta detrahantur inter alios diuidendi, et Socius socium non venientem expleta sua septimana Capitulum denunciare sit ascriptus.

Item Summa missa, que quotidie in summo altari In choro celebrari est solita, fit et esse debeat missa canonicorum, Ita quod illi solum et duntaxat esse debeant obligati ad illam celebrari disponendum, Et si per se illam celebrare non poterunt, Sit illis licitum facere celebrari illam per alium Siue canonicum siue vicarium, ordine seruato, videlicet quod postquam vnus vna septimana illam celebrari disposuerit, fiat descensus vel ascensus ad proximum sequentem, donec quoad omnes ordo fuerit completus, Et tunc a primo reincipiatur.

Sic similiter alia missa, que post primam diei etiam celebrari est solita et matura appellatur, Solum fit et debeat esse vicariorum, Ita quod illi duntaxat debeant esse obligati ad illam disponendam. Et vbi quis per se abilis non fuerit, illam tamen per alium Siue canonicum siue vicarium celebrari disponere poterit, Ita tamen, quod hic, qui illam dicere debeat, etiam matutinis in nocte intersit et in dormitorio dormierit. Ordinem autem, quem in illa dicenda seruare voluerint, inter se facere poterunt.

Et cum predictae due Misse percipue sint, Statuimus illas nullatenus debere omitti aut negligi. Et si quis eas ordine suo non temptauerit aut neglexerit, Auctoritate huiusmodi Statuti fit et esse censetur eo ipso suspensus a perceptione distributionum suarum ad spacium vnus mensis, Alia nichilominus cohercione, si decano et Capitulo visum fuerit, eis referuata.

Item Cum illa precipue sit honoranda, per quam salus mundi credentibus apparuit, Statuimus, quod omni die In hac ecclesia Etiam missa de beata virgine dicatur et celebretur, que antea semper consuenerat celebrari et dici ac appellari Missa beate marie virginis, ad quam dicendam seu celebrari disponendam Canonicos duntaxat volumus esse obligatos, Ita tamen, quod vbi per se illam celebrare non poterunt, per alium Siue Canonicum siue Vicarium illam celebrari facere eis liceat, Quodque

ordine incepto hac prima vice a decano, qui prebendam habet, Semper fiat descensus ad proximum sequentem Pro qualibet septimana, donec omnes illius vel celebraverint vel celebrari fecerint.

Hier endet leider das von den alten Statuten des Capitels nur noch erhaltene Fragment, welches im K. Geh. Ministerial-Gesammt-Archive aufbewahrt wird.

XXXIV. Johann Blankenfelds Diensttrebers an den Churfürsten wegen der Pfarre zu Cottbus und der ihm verheissenen Domprobstei, vom Jahre 1507.

Ich, Johannes Blankenfeldt, der rechtenn Doctor, mit keghenwärtigher meynner handschrift vnnnd ghewonlichen pitzir bekenne, nachdem die durchlauchtigheste hochgeborn Fürtten vnnnd herrn, herr Joachim Churfürst etc., vnnnd herr Albrecht ghebruder marggrafenn czu Brandenburg vnnnd czu Stettin, pommerenn hertzoghenn etc., meynn gnädigster vnnnd gnädiger herr, aus sonderlicher gnad vnnnd eigenem bewegnus gnedigklichen czughefagt vnnnd verschrieben, mich aus högstenn vleisses vnnnd vermughens, mit vorberth, rat vnnnd hilff czum erst verledigtenn stift, so in irer fürstlichen gnaden Landenn gheleghenn, nemlich Brandenburgk, Lëbus vnnnd havelbergk czufürderenn vnnnd verheffenn, einhalt irer fürstlichen gnaden verschriebunghe, Hab ich vff das wiedervmb iren fürstlichen gnaden ghelobt vnnnd czughefagt, ghelobe, czusaghe vnnnd verschreibe auch keghenwärtigk, mich meyn lebenslangk vnder iren fürstlichen gnaden vnnnd dero lanndt mit wonunghe czu enthaldenn, Jrenn fürstlichen gnaden rathes vnnnd dinstes weisse czugethan czu seynn, vnnnd wider iren fürstlichen gnaden radt edder werkenn nicht czu handelenn, edder mich wider irenn fürstlichen gnaden ghebrauchen czu lassenn. Szo auch ire fürstlichen gnaden mich bereidt mit der pfarre czu kotbis vnnnd etzlichen primarienn gnedigklich versehen, ghelobe ich bemeltenn irem fürstlichen gnaden mich noch drei iar, vff nativitat Christi schirft die iarezeit anezufahen, czu Frankfurdt bei der vniuersität vnnnd dem ordinariat, doch vff ir fürstlichen gnaden ghefallen, meines vermughens czu bemughen, vnnnd noch den ausgang hieher in hoff mit III gheruften pferdenn irenn gnadenn, wie anders ihre gnaden ret, czu dienen, wesentlich czu fughenn vnnnd in des bei iren fürstlichen gnadenn beharren, alles ghetrewlich vnnnd vngheferlich. Gegeben Colen an der Sprew Sonntags nach Katarinā im XVe. VII. iar.

Nach dem Original des Königl. Geh. Ministerial-Gesammt-Archives.

XXXV. Das Domecapitel zu Havelberg stellt das Hospitalitäts-Recht des Churfürsten wieder her und verspricht sich dafür beim Pabste zu verwenden, daß sowohl dieses als das Patronat über die Probstei dem Churfürsten zugesichert werde, im Jahre 1507.

Wir Kerstian Wultzke Probst vnd gantz Capitell der Kirchen zu Havelberg, bekennen vnd thun kundt offentlich mit diesem Briue, vor vnss vnd vnser nachkommen vnd sunst vor allermeiniglich, die In sehen, heren oder lesen, als den zischen den Durchleuchtigen Hochgebornen Fürsten vnd Hern, Here Joachim, dess heiligen Römischen Reichs Erz-Camerer Churfürst, vnd Here Albrechten, gebrüdern, Marggrafen zu Brandenburgk, zu Stettin, Pommern etc. Herzogen, Burggrauen zu Nürnbergk vnd Fürsten zu Rügen, vnfern gnedigsten Hern vnd gnedigen Hern, vnd vnss, In